

6 Hagskýrslugerð, grunnskrár og upplýsingamál

1. UMFANG

Starfsemi á þessu málefnasviði er á ábyrgð forsætisráðherra, fjármála- og efnahagsráðherra, samgöngu- og sveitarstjórnarráðherra og umhverfis- og auðlindaráðherra. Undir sviðið heyrir einn málaflokkur sem ber sama heiti. Eftirfarandi þættir varða málefnasviðið:

- Miðlun upplýsinga og rekstur á grunnskrám um mikilvæg réttindi.
- Hagskýrslugerð, samræming hagtalna og hagrannsóknir.
- Rafrænar lausnir, netöryggi, upplýsinga- og þjónustuveitur og útgáfa skilríkja.
- Grunngerð, öflun, viðhald og miðlun landupplýsinga.
- Stefnumótun, innleiðing og samræming rafrænnar stjórnsýslu og upplýsingatækni hjá hinu opinbera.

Undir málefnasviðinu eru þrjár stofnanir og eitt verkefni: Hagstofa Íslands heyrir undir forsætisráðherra, Þjóðskrá Íslands heyrir undir samgöngu- og sveitarstjórnarráðherra, mál- efni upplýsingasamfélagsins heyra undir fjármála- og efnahagsráðherra og Landmælingar Íslands heyra undir umhverfis- og auðlindaráðherra.

Hagstofa Íslands er miðstöð opinberrar hagskýrslugerðar í landinu og hefur forystu um tilhögun, samræmingu og framkvæmd hennar, svo og um samskipti við alþjóðlegar stofnanir um hagskýrslu- og tölfræðimálefni. Þjóðskrá Íslands hefur það hlutverk að halda fasteignaskrá, þjóðskrá, ákveða brunabóta- og fasteignamat, gefa út vegabréf, nafnskrirteini og ýmis vottorð. Stofnunin leggur áherslu á rafræna stjórnsýslu og rekur m.a. upplýsinga- og þjónustuveituna Ísland.is. Þjóðskrá sér einnig um rekstur starfs- og upplýsingakerfa fyrir sýslumenn og sveitarfélög. Landmælingar Íslands hafa það hlutverk að safna, vinna úr, varðveita og miðla landupplýsingum um Ísland. Landupplýsingar eru grundvallargögn hvers samfélags og tryggja aðgang samfélagsins að upplýsingum um umhverfi og náttúru. Landupplýsingar eru einnig mikilvægar til þess að styðja stefnumótun stjórnvalda á ýmsum sviðum, svo sem á sviði framkvæmda, skipulagsmála, umhverfismála og vöktunar á náttúruvæ.

Í töflunni hér á eftir má sjá fjárhagslega þróun málefnasviðsins og einstakra málaflokka á tímabilinu 2016–2018.

Heildarútgjöld í m.kr.	Reikningur 2016	Fjárlög og fjáráukalög 2017	Fjárlög 2018
6 Hagskýrslugerð, grunnskrár og upplýsingamál			
6.10 Hagskýrslugerð, grunnskrár og upplýsingamál	3.277	3.601	3.941
Samtals	3.277	3.601	3.941

2. STARFSEMI OG HELSTU ÁSKORANIR

Á fyrri hluta árs 2017 var ákveðið að fara í ítarlega stefnumótunarvinnu fyrir málefnasviðið. Fyrsta skrefinu í henni er nú lokið en það byggist á stöðumati, drögum að framtíðarsýn og greiningu stefnuvalkosta, svokallaðri grænbók. Vinnan fór fram með viðtæku samráði við framkvæmdaaðila, samstarfsaðila og hagsmunaaðila. Fyrirhugað er að setja grænbókina í samráðsgátt Stjórnarráðsins til viðtækara samráðs vorið 2018. Jafnframt

var ákveðið að samhliða stefnumótunarferlinu yrðu unnin sniðmát, gátlistar og fleira sem nýta mætti við stefnumótun annarra málefnasviða.

Meðal helstu breytinga sem orðið hafa á málefnasviðinu má nefna samráðsgátt sem mótuð var í þeim tilgangi að bæta frumvarpgerð, mótun reglugerða og opinberra stefna. Jafnframt tryggir samráðsgáttin aðkomu almennings og hagsmunaaðila snemma í ferlinu. Þetta mun stuðla að auknu gegnsæi og auðveldari aðkomu að ákvarðanatökuferlum.

Með forsetaúrskurði 30. nóvember 2017 voru gerðar skipulagsbreytingar á málefnasviðinu þegar málefni upplýsingasamfélagsins voru flutt frá samgöngu- og sveitarstjórnarráðuneyti til fjármála- og efnahagsráðuneytis og málefni Hagstofunnar fluttust frá fjármála- og efnahagsráðuneyti til forsætisráðuneytis.

Á síðustu árum hefur samfélagið þurft á aukinni skráningu gagna að halda, sem og miðlun ýmissa upplýsinga. Almenningsur, atvinnulíf og fræðasamfélagið þurfa að hafa greiðan aðgang að gögnum á aðgengilegu formi um lýðfræðilega þætti, atvinnuvegi, efnahag og umhverfi sem t.d. tengjast réttindum og skyldum einstaklinga eða vinnumarkaðsmálum. Má þar nefna upplýsingar um fjölskylduhagi, þróun launa, upplýsingar um forsjá barna, sundurliðun séreigna í fjöleignarhúsum og ýmis konar landfræðilegar upplýsingar. Þá má nefna söfnun upplýsinga um umhverfisþætti, svokallaða umhverfisreikninga. Um leið er gerð rík krafa um tímanleika og heilleika gagnanna sem og persónuvernd. Slík verkefni geta verið kostnaðarsöm þegar um er að ræða mikla skráningu hjá stofnunum eða endurnýjun á úreltum tölvukerfum.

Unnið hefur verið að þróun grunnskráa og rekstri þeirra á mörgum stöðum án samvinnu og samhæfingar, með tilheyrandi kostnaði. Að auki hefur ekki verið þróað samræmt heildarskipulag upplýsingakerfa (landsarkitektúr). Hver stofnun og hvert sveitarfélag ber ábyrgð á eigin tölvukerfum, netum og gögnum. Sóknarfæri felast í að fækka þeim sem hýsa og reka opinber upplýsingakerfi, vefi og net með það að markmiði að tryggja betur öryggi, hagkvæmni og gæði rafrænnar þjónustu.

Unnið er að því í áföngum að bæta tölfraði varðandi ferðaþjónustu, m.a. var árleg ferðavenjukkönnun gerð í fyrsta sinn 2017, en einnig er ætlunin að ná betur utan um greinina í þjóðhagsreikningum þannig að upplýsingar um hlutdeild hennar í útflutningi, landsframleiðslu og fjárfestingu verði aðgengilegar. Annar áherslupáttur er bættar upplýsingar um laun og vinnutíma en sú vinna er unnin í samstarfi nokkurra ráðuneyta og aðila vinnumarkaðarins. Þessi verkefni eru mikilvægur liður í að meta þróun efnahagslífsins og samfélagsins.

Gögn eru auðlind sem vex að verðmæti við notkun. Þegar opinberir aðilar hafa fjárfest í uppbyggingu gagnagrunna fæst almennt mestur samfélagslegur ávinningur af því að þeir séu sem mest notaðir, bæði í innri starfsemi hins opinbera, hjá fyrirtækjum og ekki hvað síst í nýsköpunarverkefnum. Þar sem tekið er gjald fyrir afnot af slíkum upplýsingum verður notkun þeirra mun minni en ella. Því hefur þróunin erlendis verið í þá átt að opna aðgengi að gögnum opinberra aðila og hvetja til þess að þau séu nýtt. Hér má benda á samsvörun við heimsmarkmið Sameinuðu þjóðanna sem snýr að því að hlúa að nýsköpun.

Í flokki stærstu áhættuþátta sem tæknivætt nútímasamfélag þarf að takast á við eru vaxandi ógnir, glæpir, þekkingarskortur og lögfræðileg úrlausnarefni sem tengjast notkun netsins. Netöryggismál eru nú viðfangsefni sem varða alla, þ.m.t. almenning, fyrirtæki og opinbera aðila. Þau eru því langt frá því að vera afmarkað viðfangsefni tæknifólks. Opinberir aðilar þurfa því að gera ráð fyrir verkefnum og auknum kostnaði vegna þeirra á næstu árum.

Sem dæmi má nefna fyrirsjáanlega innleiðingu nýrrar persónuverndarreglugerðar¹ og tilskipunar um net- og upplýsingaöryggi² í íslensk lög.

Stór áskorun er framundan við að koma skipulagi á netöryggismál opinberra aðila, efla netöryggissveitina og kynningar og fræðslu vegna þessa. Einnig þarf að gera reglulega úttektir/kannanir á öryggi gagnakerfa og neta. Komið hefur verið á samstarfi við Oxford-háskóla um úttekt á stöðu netöryggismála (skýrsla frá 2017) og fylgja þarf henni eftir með aðgerðaáætlun sem kemur til framkvæmda 2018–2023 samhliða innleiðingu endurskoðaðar stefnu í netöryggismálum.³

Þá felst áskorun í því að örugg sjálfsafgreiðsla á netinu verði meginleið almennings og fyrirtækja að opinberri þjónustu og stofnanir þrói og veiti þjónustu sína á stafrænu formi á netinu. Sem dæmi má nefna allar landfræðilegar upplýsingar (kort), hagtolur, tölfræði og hvers kyns ópersónugreinanlega gagnagrunna.

3. FRAMTÍÐARSÝN OG MEGINMARKMIÐ

Hagskýrslur, grunnskrár og upplýsingamál eru ein af meginstöðum lýðræðislegs nútímasamfélags þar sem ákvarðanir eru teknar á grunni vandaðra upplýsinga. Opinber þjónusta færist jafnt og þétt yfir á stafrænt form á netinu þar sem slíkt er mögulegt.

Framtíðarsýn málefnasviðsins er að opinber þjónusta verði byggð upp með lýðræði, skilvirkni, öryggi og þarfir almennings og atvinnulífs að leiðarljósi.

Meginmarkmið málefnasviðsins er að í opinberri þjónustu verði sjálfsafgreiðsla reglan og að gögn stjórnsýslunnar verði örugg, opin, gjaldfrjáls, heilleg, tímanleg, aðeins skráð einu sinni og varin með bestu tæknilegu lausnum á hverjum tíma.

Hvað varðar lagabreytingar er gert ráð fyrir að eldri lagabálkar sem ekki hafa fylgt þeirri framþróun sem átt hefur sér stað undanfarin ár verði endurnýjaðir, t.d. lög um tilkynningar aðsetursskipta, nr. 73/1952, og lög um þjóðskrá og almannaskráningu, nr. 54/1962.

4. MARKMIÐ, MÆLIKVARÐAR OG AÐGERÐIR

Markmið málaflokksins leiða beint af meginmarkmiði málefnasviðsins. Markmiðin vísa til þeirra mikilvægu skrefa sem þarf að stíga í átt að því að í opinberri þjónustu verði sjálfsafgreiðsla reglan og að gögn stjórnsýslunnar verði örugg, opin, gjaldfrjáls, heilleg, tímanleg, aðeins skráð einu sinni og varin með bestu tæknilegu lausnum á hverjum tíma.

Markmið málaflokksins hafa viðtæka tengingu við áherslumál í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar og þau styðja jafnframt við heimsmarkmið Sameinuðu þjóðanna.

Í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar koma fram áherslur um þróun mælikvarða um hagsæld og lífsgæði og gerð hagsýna fyrir menningu, listir og skapandi greinar sem á við markmið 1 hér að neðan. Enn fremur er lögð áhersla á að bæta almannaðjónustu, lýðræði og gagnsæi sem og að miðla upplýsingum um ákvarðanir og ferli sem varða hagsmuni almennings með aðgengilegum hætti. Sáttmálinn kveður sérstaklega á um samráðsgátt Stjórnarráðsins og er opnun hennar liður í því að efla traust á stjórnarmálum og stjórnsýslu.

Nr.	Markmið	Mælikvarðar	Staða 2017	Viðmið 2019	Viðmið 2023
1	Bæta gæði, framboð og aðgengi að opinberum	Fjöldi viðbótarbreyta og nýrra upplýsinga í	Mikið hefur áunnist í sundurgreiningu gagna,	Meðal nýrra breyta: Mánaðarleg	Meðal nýrra breyta: Ítarlegra manntal, m.a.

¹ Nánar er fjallað um reglugerðina í málaflokknum Persónuvernd á málefnasviði 10, Réttindi einstaklinga, trúmál og stjórnsýsla dómsmála.

² Nánar er fjallað um tilskipunina í málaflokknum Fjarskipti og pósthjónusta á málefnasviði 11, Samgöngu- og fjarskiptamál.

³ Tengist einnig málaflokkur 11.2 fjarskiptum og pósthjónustu.

	hagtölum, m.a. með viðbótarbreytum, nýjum hagskýrslum og lýsigögnum fyrir hagskýrslur, ásamt kynningarefni í tengslum við birtingu hagtalna.	hagskýrslum, ásamt aukinni sundurgreiningu í flokka eftir kyni, atvinnugreinum, starfsstéttum, menntun, vöru- og þjónustuflokkum eða eftir því sem við á í hverju tilviki.	m.a. eftir kyni.	tölfræði um þjónustuviðskipti. Aukið sundurbrot gagna, sem unnin eru mánaðarlega og ársfjórðungslega.	staðsetning í hús og menntun.
	Fjöldi nýrra hagskýrslna.	Útgáfur um ferðaþjónustu, húsnæðismál, menningarmál og skapandi greinar undirbúnar.	Reglulegar útgáfur um ferðaþjónustu þar sem tölfræði er aukið og birt á einum stað. Útgáfa tölfræði um húsnæðismál þar sem talnaefni er aukið og birt fyrr og tölfræðin sett í lýðfræðilegt samhengi. Bæta framboð á hagtölum um menningarmál og skapandi greinar þar sem horft verði til framboðs, neyslu og notkunar almennings, auk hagrænna mælikvarða á umfang. Hagtölur um fjölda lausra starfa.	Fyrsti áfangi hagskýrslna um umhverfis-tölfræði birt.	
	Aðgengi á vef Hagstofunnar metið á notendafundum og með gæðaúttektum um innleiðingu meginreglna Eurostat. ⁴ Mat á aðgengi í könnuninni „Hvað er spurnið í opinbera vefi?“	Erfitt er að sækja mismunandi töflur sjálfvirk og bera þær saman. Uppfylla þarf óskir um að birta hagtölur frá öðrum opinberum aðilum. Aðgengi fékk 57 í niðurstöðum könnunar „Hvað er spurnið í opinbera vefi?“ árið 2015.	Hægt er að nálgast hagtölur frá öðrum opinberum aðilum á vef Hagstofunnar. Mat á aðgengi í könnun „Hvað er spurnið í opinbera vefi?“ er 80.	Viðmót þar sem hægt er að sækja sjálfvirk mismunandi töflur og bera þær saman komið í gagnið. Ítarleg lýsigögn (e. metadata) birt með öllum hagskýrslum. Rannsóknir kynntar í tengslum við birtingu hagtalna. Mat á aðgengi í könnuninni „Hvað er spurnið í	

⁴ Meginreglur um evrópska hagskýrslugerð: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/5921861/KS-32-11-955-EN.PDF/5fa1ebc6-90bb-43fa-888f-dde032471e15>

					opinbera vefi? ⁵ er 100.
2	Að ljúka uppsetningu og aðgengi að skilgreindum gagnasettum á grundvelli grunngerðar landupplýsinga (skv. INSPIRE-tilskipuninni ⁵) á Íslandi.	Fjöldi gagnasetta um landupplýsingar. Staða innleiðinga á viðaukum INSPIRE-tilskipunarinnar.	191 skráð gagnasett með lýsigögnum. 10 birt á opingogn.is. Gagnþjónustur 4 stofnana beintengdar landupplýsingagátt. Gögn frá 7 stofnunum til viðbótar sýnileg í gáttinni. 122 gagnasett aðgengileg í skoðunarþjónustu á www.gatt.lmi.is	250 gagnasett skráð með lýsigögnum og þau aðgengileg í skoðunarþjónustu á gátt lmi.is. Gögn fyrir viðauka I og II eru samhfð kröfum INSPIRE ásamt þjónustu. Öll skráð gagnasett séu birt á opingogn.is. Áætlun er tilbúin um innleiðingu gagna fyrir viðauka III í INSPIRE-tilskipuninni.	Öll opinber landupplýsingagögn skráð í lýsigagnagátt, þ.m.t. gögn sveitarfélaga (um er að ræða viðbót í fjölda gagnasetta. Endanlegur fjöldi liggur ekki fyrir). Lýsigögn gagna úr viðaukum I, II og III eru tiltæk. Öll gögn úr viðaukunum verði tiltæk í skoðunarþjónustu og niðurrhalsþjónustu. Lokið við að samhfða gögn úr viðauka III við kröfur INSPIRE. Öll skráð gagnasett séu aðgengileg í gegnum opingogn.is.
3	Aukið framboð stafrænnar þjónustu. ⁶	Fjöldi þjónustuveitenda/stofnana sem tengjast miðlægu þjónustugáttinni Ísland.is. Frammistaða í stafrænni þjónustu stjórnvalda, mæld á bilinu 0–1, í bakgrunnsmælingu WEF á	9 0,61	100 0,67	164 0,8

⁵ https://www.umhverfisraduneyti.is/media/PDF_skrar/adgerdaaetlun-INSPIRE-eitt-skjal.pdf

⁶ Orðalag markmiðs 3 hefur verið einfaldað svo að í stað þess að það byggist á sjálfsafgreiðslu verður áherslan lögð á framboð stafrænnar þjónustu. Til samræmis hafa verið gerðar breytingar á mælikvörðum.

		Government usage. ⁷			
4	Koma á samræmdu skipulagi (samræmdri högun) upplýsingakerfa þar sem gætt er sérstaklega að hagkvæmni ásamt öryggi upplýsinga og kerfa til að verjast glæpum og ögnum á netinu.	Hlutfall af frumvörpum, reglugerðum og stefnuskjölum sem fara í opið samráð í samráðsgátt.	Samráðsgátt var opnuð í febrúar 2018.	60% af stjórnar-frumvörpum sem verða að lögum, í opnu samráði í samráðsgátt í lok 2018.	80% af stjórnar-frumvörpum sem verða að lögum, í opnu samráði í samráðsgátt í lok 2022.
		Móta og innleiða skipulag og stefnu um högun opinberra upplýsingakerfa.	Heildarskipulag upplýsinga-tækni-kerfa /arkitektúr ekki til.	Búið að móta skipulag og stefnu og innleiðing hafin.	Innleiðingu nýs skipulags lokið.
		Endurnýjun helstu grunnskraa ríkisins svo þær verði tæknilega og rekstrarlega færar til að mæta sýbreytilegum nútíma-kröfum.	Núverandi þjóðskrárkerfi mætir ekki nútíma-kröfum. Lögheimili einstaklinga er m.a. ekki skráð á íbúð.	Í árslok 2018 verða einstaklingar skráðir niður á íbúðir og upplýsingar um fjölskylduvæslu og forsjá aðgengilegar til að mæta þörfum samfélagsins og draga úr ríkisútgjöldum.	Fyrsta áfanga nýs kerfis lokið.
		Viðbúnaður vegna vaxandi netglæpa.	Úttekt á gæðum og öryggi opinberra vefja gerð 2015 og 2017. Könnun á öryggi upplýsinga, kerfa og neta hjá ríkisstofnunum og sveitarfélögum lokið 2016. Úttekt Oxford-háskóla á stöðu netöryggismála á Íslandi var gerð 2017.	Úttekt á gæðum og öryggi opinberra vefja framkvæmd 2019. Námskeið, fræðsluefni, kröfur og viðmið fyrir opinber kerfi kynnt og aðstoð í boði 2018-2019. Framkvæmd aðgerðar-áætlunar til að bregðast við ábendingum Oxford-skýrslunnar og innleiða endurskoðaða stefnu í netöryggis-málum.	Framkvæmd aðgerðar-áætlunar v. Oxford-skýrslu lokið. Markmiðum endurskoðaðar stefnu hefur verið náð.

⁷ Sjá bakgrunnsupplýsingarnar vegna 8. stoðar NRI-stuðulsins í nýstu skýrslu World Economic Forum (2016) – frammistaða í starfrænni þjónustu stjórnvalda: <http://reports.weforum.org/global-information-technology-report-2016/economies/#indexId=NRI&economy=ISL>

Nr.	Tengist markmiði nr.	Aðgerð	Tímaáætlun	Ábyrgðar- aðili
1	1	Bæta hagtölur um húsnæðismál, ferðaþjónustu, menningarmál og skapandi greinar.	2018-2021	FOR/ Hagstofa Íslands
2	1	Safna upplýsingum um umhverfisskatta og gjöld, orkuflæðisreikninga og losun gróðurhúsalofttegunda.	2017-2019	Hagstofa Íslands
3	1	Rafrænt manntal.	2019-2023	Hagstofa Íslands
4	3	Framþróun á leyfisveitingagátt.	2016-2019	Þjóðskrá Íslands
5	3	Innleiðing á grunngerð stafrænna landupplýsinga (INSPIRE).	2018-2023	Land- mælingar Íslands
6	4	Móta og innleiða skipulag og stefnu um högun opinberra upplýsingakerfa (landsarkitektúr).	2017-2022	FJR
7	4	Smíði á nýju þjóðskrárkerfi og viðhald á núverandi vinnslukerfi þjóðskrár. Koma meðal annars á skráningu og miðlun á upplýsingum um skráningu einstaklinga í íbúðir.	2017-2023	Þjóðskrá Íslands
8	4	Framkvæmd aðgerðaráætlunar til að mæta ábendingum í Oxford-skýrslu og framkvæmd aðgerða í endurskoðaðri netöryggisstefnu. Úttektir, fræðsluefni, námskeið, ráðgjöf og tæknilegur búnaður varðandi net- og upplýsingaöryggi (og persónuvernd).	2018-2023	SRN
9	3	Stafræn miðlæg þjónstugátt hönnuð miðað við þarfir notenda.	2018-2019	FJR í samvinnu við Þjóðskrá Íslands
10	3	Tryggja að mikilvægasta þjónustan fyrir almenning og fyrirtæki sé aðgengileg stafræn.	2018-2019	Hvert og eitt ráðuneyti í samvinnu við sínar stofnanir

5. FJÁRMÖGNUN

Töluleg umfjöllun um útgjaldaramma málefnasviðsins næstu fimm ár.

Útgjaldarammi í m.kr.	Áætlun 2019	Áætlun 2020	Áætlun 2021	Áætlun 2022	Áætlun 2023
6 Hagskýrslugerð, grunnskrár og upplýsingamál	3.796	3.740	3.684	3.690	3.672